

Nr 30.

Utlåtande i anledning av väckta motioner dels om utredning av frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län, dels ock angående ett enklare förfaringsätt för bestämmande av äganderätten till s. k. myrslogar.

Andra lagutskottet har till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nr 228 i första kammaren av herr *Näsgård* och herr *Andersson, Jones Erik*, samt nr 130 i andra kammaren av herr *Gezelius*.

I motionen I: 228 har hemställts, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag angående ett enklare förfaringsätt för bestämmande av äganderätten till s. k. myrslogar än som stadgas i lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län».

I motionen II: 130 har hemställts, »att riksdagen måtte ingå till Kungl. Maj:t med hemställan att frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad storskiftade delarna av Kopparbergs län snarast möjligt göres till föremål för en särskild utredning».

Beträffande de skäl, som anförts till stöd för vad motionärerna hemställt, får utskottet hänvisa till motionerna.

Över motionerna har utskottet i den ordning § 46 riksdagsordningen föreskriver inhämtat yttranden från kungl. lantmäteristyrelsen och länsstyrelsen i Kopparbergs län.

Med myrslogar (även kallade kölslogar, vaktlogar och skogsslogar) förstår man slättermyrar, belägna ute på skogarna. I äldre tid, då de egentliga inägorna gävo ringa höavkastning, voro lantbruken inom orten väsentligen hänvisade till myrslogarna för sin försörjning med vinterfoder för kreaturen. Myrslogarna lågo i regel på betydligt avstånd från byarna. Ofta voro de av sådan beskaffenhet, att de ej kunde bärgas mer än vartannat år.

De kringliggande skogarna voro före storskiftet odelade och att anse antingen som sockenallmänningar eller som oavvittrad mark.

Under åren 1804—1896 verkställdes på statens bekostnad eller med bidrag av statsmedel storskiftet inom en stor del av Kopparbergs län. Vid

dessas storskiften, som ju avsågo arrondering av ägora till de särskilda jordbruken, skulle man egentligen ha sört för att myrslogarna och den kringliggande skogsmarken blevo tilldelade samma ägare. Detta visade sig emellertid i praktiken omöjligt att genomföra. Ett förverkligande av programmet på denna punkt skulle ha medfört, att man nödgats lägga ut skogsskiften av mycket olämplig form. Dessutom mötte hinder därav, att medan vid storskiftet inägojorden, dit myrslogarna egentligen skulle ha räknats, delades mellan jordägarna (åbodelning), skogsmarken delades allenast mellan byarna (bydelning). När åbodelning av skogsmarken kom att ske, berodde på bymännen själva.

De nu berörda svårigheterna medförde, att man vid skiftena tvingades att avstå från arronderingen, såvitt myrslogarna angick. I åtskilliga socknar fingo sålunda de äldre sloginnehavarna behålla sina myrslogar, även om dessa kommo att ligga inom andra byars, senare inom andra jordägarer, skogsskiften. Detta har medfört, att det i vissa delar av länet förekommer myrslogar i stort antal, vilka äro belägna å skogsskiften, som tillhöra andra än sloginnehavarna.

Vid storskiftet försökte man emellertid, i känslan av att det icke var tillfredsställande att låta en sådan ägoblandning bestå, att genom särskilda åtgärder sörtja för att myrslogarna åtminstone i framtiden skulle komma att förenas med de skogsskiften, inom vilka de lågo. Man synes relativt tidigt under 1800-talet ha insett, att det icke i längden skulle löna sig att bärga myrslogarna. Högbergningen på dem var nämligen mycket arbetskrävande och det erhållna starrhöet mindervärdigt.

I storskiftesföreskrifterna för länet fanns det bestämmelser om s. k. besuttenhetsreglering. Dessa syftade till att genom sammanläggning av mindre och ofullständiga brukningsdelar skapa bärkraftiga jordbruk. Deras innebörd var i huvudsak, att de mindre jordägarna visserligen skulle få särskilda ägotter utlagda åt sig vid storskiftet (s. k. subnummer) men att dessa efter hand skulle sammanläggas med en bestämd fastighet (huvudnumret) till en större brukningsdel. Tjugu år efter fastställandet av storskiftet i envar socken skulle länsstyrelsen ombesörja sammanläggningen, därvid ägaren av huvudnumret skulle lösa till sig subnumren. Denna besuttenhetsreglering visade sig icke kunna genomföras. Efter en del uppskov och begränsningar blev den slutligen avskriven genom 1881 års hemmansklyvningsförordning.

Då det gällde att finna regler för förening av myrslog med kringliggande skogsmark, hämtade man stöd av bestämmelserna om besuttenhetsreglering. Genom en — till sin rättsliga kvalitet ganska tvivelaktig — analogi jämställde man myrslogarna med subnummer och de kringliggande skogsskiftena med huvudnummer samt förklarade, att sammanföringen skulle ske enligt bestämmelserna om besuttenhetsregleringen. Även sedan den egentliga besuttenhetsregleringen upphävts, fortsatte man att i samband

med storskiftena meddela sådana föreskrifter beträffande myrslogarna. Någon allmän »besuttenhetsreglering» har emellertid icke heller i fråga om myrslogarna kommit till stånd.

De föreskrifter, som meddelades i fråga om myrslogarnas förenande med kringliggande skogsmark, återfinnas icke i någon allmän författning utan ha tillkommit för envar socken särskilt genom kungl. brev, beslut av länsstyrelsen eller överenskommelse mellan jordägarna. Föreskrifterna växla därför i detaljerna från socken till socken. Därjämte ha myrslogarna i skiftetekniskt avseende behandlats på mycket växlande sätt. I en socken ha de blivit formligen skiftade mellan jordägarna, i någon socken har man åtminstone en fullständig förteckning på vilka, som innehade myrslogarna vid tiden för skiftet. I andra socknar finns ej detta, utan slogarna äro endast utmärkta på kartan. I några socknar ha myrslogarna på kartorna utmärkts på samma sätt som myrar, vilka icke bärgades (s. k. betesmyrar). Där kan man alltså icke ens av skifteskartorna se vilken mark, som är myrslog.

Myrslogar finnas icke blott på enskild jord utan också på de kronoparker, som vid avvittring i samband med storskiftet avsattes inom en del socknar. Kronan har emellertid i viss utsträckning löst in sådana slogar, belägna å kronoparker.

Numera torde man så gott som undantagslöst ha upphört att använda myrslogarna till slätter. Följden härav lär ha blivit, att den nuvarande generationen jordägare i viss utsträckning rent av glömt bort, var dess myrslogar ligga.

Motionen II: 130.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har instämt i det i motionen II: 130 framställda yrkandet samt vidare i denna del uttalat:

Frågan om äganderätten till ifrågavarande myrslogar har vid flera tillfällen varit föremål för rättslig prövning. Därvid har man icke erhållit några allmängiltiga, prejudicerande utslag, enär omständigheterna vid storskiftet varit växlande olika socknar emellan. Sålunda finnas domstolsutslag, som gå ut på dels att myrslogarna ägas av dem, som kunna visa sig vara rättsinnehavare till dem, som vid tiden för storskiftet hävdade slogarna, och dels att dessa rättsinnehavare endast ha nyttjanderätt till slogarna.

Kungl. lantmäteristyrelsen har i sitt yttrande angående motionen II: 130 bland annat anfört:

Det ligger i sakens natur, att de många spridda myrslogarna på annans skog medföra åtskilliga olägenheter. För skogsägarna måste det vara till hinder att ha sådana främmande ägor inom sina skogar. Det säregna rättsläget beträffande dem hindrar ofta eljest önskvärda dikningsföretag att komma till stånd. De äro också till hinder, då det vid skiften gäller att utforma rationella fastigheter.

Styrelsen har sedan länge haft sin uppmärksamhet riktad på det otillfredsställande i de nuvarande förhållandena samt övervägt vilka åtgärder, som skulle kunna vidtas för att få en bättre ordning till stånd. Vad som emellertid hittills hindrat styrelsen från att lägga fram förslag i ämnet, har varit, att det rått osäkerhet om det nuvarande rättsläget beträffande slogarna. Då under senare tid flera rättegångar pågått om myrslogar, har styrelsen därför ansett sig böra avvakta utgången av dem, innan styrelsen grep sig an med frågan. Genom det avgörande i högsta domstolen, som omnämns i den ena motionen, jämte tidigare prejudikat synes emellertid rättsläget ha blivit klarlagt åtminstone i vissa huvudavseenden. Styrelsen anser därför, att tiden nu bör vara inne att ta upp spörsmålet.

Genom de nämnda prejudikaten synes följande ha klagjorts: Myrslogarna innehades före storskiftet med full äganderätt (NJA 1934 s. 269 samt justitierådet Nissens votum i NJA 1944 s. 279). I den före mitten av 1800-talet storskiftade Ore socken har storskiftet icke inverkat på äganderätten till slogarna utan dessa ägas av rättsinnehavarna till dem, som besutto dem före skiftet (NJA 1947 s. 509). I en del socknar, som storskiftades efter mitten av århundradet, har däremot den tidigare äganderätten upphört och övergått till en rätt att nyttja myrslogarna som *slätteräng* med eller utan rätt att anlita den angränsande skogen till hässjevirke, stängsel, lador och vedbrand under bärgningen (NJA 1924 s. 337 och 1944 s. 279). Beträffande myrslogar å Ore sockens överloppsmark har det ansetts, att all rätt för skogsägarna att lösa slogmarken förfallit genom 1881 års hemmansklyvningsförordning. Däremot har lösningsrätten ansetts fortfarande bestå i en del senare skiftade socknar (NJA 1924 s. 337 och 1944 s. 279). Troligen gäller, att lösningsrätt föreligger beträffande de myrslogar, som innehas med endast nyttjanderätt, men ej i fråga om dem, som besittas med äganderätt.

Av det anförda framgår, att rättsläget beträffande myrslogarna är mycket olika i de särskilda socknarna. För ett bedömande av frågan vilka åtgärder, som kunna och böra vidtas, synes en första förutsättning vara, att det klarläggs, hurudant rättsläget är i envar av de socknar, inom vilka det finns myrslogar. Detta kan ej ske på annat sätt än medelst en genomgång av skiftesprotokoll och skifteshandlingar från storskiftet. På grundval av dem bör en redogörelse utarbetas för vad som i fråga om slogarna faktiskt förekommit och bestämts inom de särskilda socknarna. Med ledning av denna redogörelse och efter det kändedom erhållits om uppfattningen i orten bör det kunna bedömas, hur rättsläget är inom envar av socknarna.

Först sedan rättsläget sålunda klarlagts, synes man med fördel kunna börja överläggningar om de åtgärder, som böra vidtas för att bringa den föreliggande ägoblandningen till upphörande. Det är självklart, att representanter för ortsbefolkningen måste delta i överläggningarna.

Utän att vilja föregripa dessa anser styrelsen sig kunna framkasta tanken, att frågan skulle kunna lösas så, att man beträffande de slogar, som innehas med nyttjanderätt, dels föreskriver preklusionstid, inom vilken anspråk på myrslog skola anmälas vid äventyr att rätten därtill förfaller — detta i syfte att upphäva ovissheten om rätten till bortglömda slogar — dels ock effektiviserar inlösningsförfarandet, eventuellt med hjälp av statsmedel, samt i fråga om de slogar, som besittas med äganderätt anordnar någon sorts ägoutbyte, t. ex. liknande det förfarande som förekommit beträffande ströängarna i Lappmarken.

Av det anförda framgår, att styrelsen till alla delar instämmer i syftet med motionen II: 130.

Motionen I: 228.

I lagen den 17 juni 1932 med särskilda bestämmelser om delning av jord å landet inom vissa delar av Kopparbergs län stadgas under rubriken »Om laga skifte till rubbning av storskifte» i 9 §, att när bys heminägor ingå i skifte, lantmätaren skall verkställa noggrann utredning om äganderättsförhållandena inom samtliga till byn hörande ägor. Delägarna skola tillhandahålla lantmätaren tillgängliga handlingar och övriga uppgifter, som erfordras för utredningens verkställande. Lantmätaren skall över utredningen upprätta redogörelse, innefattande besked rörande vad som tillkommer en var delägare inom byn, och sedermera å sammanträde, till vilket samtliga delägare i den mark, redogörelsen omfattar, skola inkallas, före draga redogörelsen för delägarna samt föra till protokollet de anmärkningar, som framställas mot densamma. Yppas under skiftet tvist angående de förhållanden, redogörelsen avser, skall tvisten underställas ägodelningsrättens prövning.

Länsstyrelsen i Kopparbergs län har i sitt yttrande i anledning av motionen I: 228 uttalat:

Huruvida en generellt användbar och enkel procedur kan utfinnas, efter vilken äganderätten till myrslogarna kunde konstateras, undandrager sig länsstyrelsens bedömande. Länsstyrelsen har emellertid intet att erinra emot att en utredning i ämnet verkställes och vill förty instämma i det i motionen II: 130 framställda yrkandet.

Kungl. lantmäteristyrelsen har i denna del uttalat:

Beträffande härefter motionen I: 228, så framgår likaledes av det anförda, att styrelsen anser den i motionen framförda åsikten om lämpligheten av en preklusionstid för framställande av anspråk på rätt till myrslog vara värd att övervägas åtminstone såvitt angår nyttjanderättsmyrslogar.

I övrigt är att märka, att äganderättsutredning enligt lagen den 17 juni 1932 (dalalagen) kan ifrågakomma allenast för de slogar, som innehas med äganderätt. Sådan utredning är just nu aktuell endast i Ore socken, där f. n. stora laga skiften pågå. Huruvida förhållandena inom någon av de tidigare än eller samtidigt med Ore skiftade socknarna äro sådana, att myrslogarna där kunna bli föremål för äganderättsutredning enligt dalalagen, är ovisst. Först genom den ovan föreslagna utredningen torde kunskap kunna vinnas härom.

Ehuru styrelsen erkänner, att utredning om äganderätt till myrslog, vare sig i den av dalalagen föreskrivna ordningen eller på annan väg, måste bli besvärlig, ställer styrelsen sig dock tveksam till tanken att i en äganderättsfråga tillämpa ett mera summariskt tillvägagångssätt. Därest emellertid en utredning av myrslogsfrågan i hela dess vidd kommer till stånd, synes också frågan om formen för utredning av äganderätten till slogarna lämpligen kunna tas under övervägande.

Då motionen nämner också ströängar i Norrland, vill styrelsen erinra

om att det ifrågavarande spörsmålet, såvitt avser ströängar huvudsakligen på kronomark, lösts genom kungl. kungörelserna den 30 december 1916 och den 7 februari 1919 samt lagen den 22 juni 1921 om ströängars indragande till kronan samt att det genom rättsfallet NJA 1944 s. 133 klargjorts, att ströäng, som vid förrättning enligt dessa författningar icke indragits, utgör vanlig äga till det hemman, varunder den lytt. Beträffande ströängar, som icke avsågos med de nyssnämnda författningarna, har styrelsen den 16 mars 1938 gjort framställning till Kungl. Maj:t. Utredning i ämnet har av Kungl. Maj:t uppdragits åt särskild utredningsman.

Utskottet.

Inom de storskiftade delarna av Kopparbergs län förekommer fortfarande i betydande utsträckning ägoblandning till följd av att innehavare av s. k. myrslogar vid storskifte fått behålla slogarna efter deras naturliga, ofta synnerligen oregelbundna gränser, även om de kommit att ligga inom andra byars eller vid åbodelning inom andra jordägares skiften.

Detta förhållande har medfört betydande olägenheter. Ur fastighetsbildningssynpunkt är det givetvis allt annat än tillfredsställande. Vidare har det medfört svårigheter beträffande fastighetsredovisningen. I vissa fall har det förekommit, att ägare av skogar, i vilka myrslogar legat insprängda, varit obenägna att företaga skogsvårdande åtgärder i fall, då det kunnat befaras, att resultatet av dessa helt eller delvis skulle komma sloginnehavare till godo.

Sedan innehavarna av myrslogar i stor utsträckning upphört att hävda dessa, har ofta ovisshet uppkommit om huruvida de nuvarande rättsinnehavarna göra gällande någon rätt till slogarna. I åtskilliga fall har det förekommit, att anspråk på rätt till myrslogar, vilka icke utnyttjats för slätter under lång tid, gjorts gällande, sedan slogarna blivit skogbevuxna och därmed ökat i värde.

Med hänsyn till det nu anförda synes det angeläget, att den rådande ägoblandningen bringas att upphöra. En av de svårigheter, som mött vid förverkligandet av detta syfte, har varit, att olika meningar rått om den rättsliga innebörden av rätten till myrslogarna. Genom en rad rättsliga avgöranden av prejudicerande betydelse har nu klarlagts, att förhållandena gestalta sig mycket olika i olika socknar. Innehavarna av rätt till myrslog synas i vissa socknar hava behållit den ursprungliga äganderätten till dessa. I andra socknar åter har den tidigare äganderätten övergått till en rätt att nyttja slogarna som slätteräng. Vidare synas några rättsliga avgöranden giva vid handen, att rätten för ägare av myrslogar omgivande skog att lösa till sig slogmarken alltjämt består i vissa socknar, under det att den på andra håll upphört.

För den enskilde torde det i regel alltjämt vara både svårt och kostsamt att förebringa utredning angående det nuvarande rättsläget i nyssnämnda

hänseenden vare sig han vill göra gällande rätt till en myrslog eller vill lösa in slogmark.

Det framstår därför som önskvärt, att under medverkan av offentlig myndighet utredning företages i syfte att klarlägga det nuvarande rättsläget beträffande myrslogarna i de socknar, som undergått storskifte. Denna utredning synes böra företagas så snart som möjligt, då omfattande skiftesförrättningar påbörjats eller äro förestående inom olika delar av Kopparbergs län. Sedan utredning i varje särskilt fall vunnits om det rättsliga läget inom ifrågavarande socken, synes undersökning böra verkställas angående i vilken utsträckning anspråk på myrslogar göras gällande av nuvarande rättsinnehavare och huru den rådande ägoblandningen lämpligen skall kunna bringas att upphöra. Därest en utredning kommer till stånd enligt de nu angivna riktlinjerna, synes denna lämpligen även kunna innefatta frågan, om ett enklare förfaringssätt än det nuvarande möjligen kan komma till användning för fastställande av äganderätten till myrslogar. Det synes icke erforderligt att utsträcka utredningen till att omfatta jämväl sättet för fastställande av äganderätten till ströängar i Norrland med hänsyn till att detta spörsmål till den del det ännu icke lösts för närvarande är föremål för utredning.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen i anledning av förevarande motioner måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville låta föranstalta om utredning av frågan om behandlingen av myrslogarna inom de på statens bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.

Stockholm den 11 maj 1948.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Norman, Wistrand*, Sten, Björkman*, Nils Elowsson, Hallagård, Uhlén och Osvald*;

från a n d r a kammaren: herrar Hellbacken*, Ryberg*, Johnsson i Kastanjegården, Cruse*, Holm, fru Johansson i Norrköping*, fru Ewerlöf* och herr Andersson i Alfredshem.

* Ej närvarande vid utlåtandets justering.